

István Örkény

**JEDNOMINUTNE
NOVELE**

Odabrao
Zoltán Fráter

S mađarskoga prevela
Mirta Maltar

Zagreb, 2021.

disput

ŠTO JE GROTESKNO?

Izvolite zauzeti stojeći položaj s blago razmaknutim nogama, duboko se nagnite naprijed te zadržavajući taj položaj pogledajte kroz noge: Hvala.

Sada pogledajmo uokolo i opišimo što smo vidjeli.

Eto, svijet stoji naglavačke. Muške noge klate se u zraku, nogavice kližu dolje, a djevojke, o, te djevojke, kako li samo hvataju svoje suknje!

Ondje je automobil: četiri kotača stoje mu u zraku, kao kada pas želi da ga se češka po trbuhu. Jedna krikantema: koprcalo kojemu tanka stabljika strši prema nebu dok stojeći na glavi pokušava održati ravnotežu. Brzi vlak juri po dimu lokomotive.

Župna crkva u centru grada dodiruje tlo samo vrhovima dvaju gromobrana na dvama križevima koji su na dvama tornjevima. A ondje je ploča u prozoru krčme:

Svjete točno pivo!

Unutra je gost koji tetura – glavom prema dolje – nosi svoje pivo sa šanka. Redosljed: pjena je dolje, pi-

vo je na njoj, dno čaše je gore. Iz čaše neće kapnuti ni jedna kap.

Zima je? Pa naravno! Ta pahuljice lepršaju prema gore, a na ledenom zrcalu nebeskog svoda njišući se klizu parovi. Nije lagan sport!

Potražimo sada već neki vedriji prizor. Evo, tu je pogreb! Među pahuljicama koje padaju prema gore, kroz koprenu suza koje teku prema gore možemo promatrati kako grobari pomoću dva debela užeta podižu lijes u zemlju. Kolege s posla, poznanici, bliži i dalji rođaci te udovica s troje siročića grabe grumenje zemlje i počinju ga bacati na lijes. Sjetimo se onog bolnog zvuka kada u raku bačeni grumen udari o lijes i raspadne se. Udovica plače, siročići jecaju... Kako li je drugačiji osjećaj bacati prema gore! Koliko li je teže pogoditi lijes! Kao prvo, potrebni su dobri grumeni jer se oni rahli na pola puta raspadnu. Nastaje, dakle, strka, jurnjava, naguravanje oko tvrdog grumenja. Ali uzalud je dobar grumen; ako se loše nacilja, on se odbije, a ako pogodi nekoga – pogotovo ako je to neki bogati, otmjeni rođak – započne hihotanje, zdravo zlorado smijuljenje. No ako sve štima – grumen je tvrd, dobro je naciljano, drveni je lijes pogođen – onda potapšaju bacača, vedrog duha vrata se kući i dugo spominju taj veliki puni pogodak, dragog pokojnika i tu šaljivu, divno uspjelu ceremoniju u kojoj nije bilo ni traga licemjerju, umjetnoj žalosti i lažnoj sućuti.

Molim, izvolite se uspraviti. Kao što vidite: svijet je stao na noge te možete uzdignute glave gorkim suzama oplakivati svoje drage pokojnike.

STANJA

NEMA NIŠTA NOVO

Jedno poslijepodne na 14. grobnome mjestu 27. parcele budimpeštanskoga groblja uz velik se tresak prevatio granitni obelisk od gotovo tri metra. Odmah zatim rastvorio se grob i oživio mrtvac koji tu počiva pod imenom Mihályné Hajduska, rođena Stefánia Nobel (1827-1848).

Na obelisku je, slovima koje je načelo vrijeme, bilo uklesano i ime njezina supruga; ali on, ne znamo zašto, nije oživio.

Zbog sumornog se vremena vrlo malo ljudi zadržavalo na groblju, ali su se oni koji su čuli tresak okupili. Do tada je mlada žena sa sebe otresla grumenje, posudila češalj i počeshljala se.

Jedna starica s crnim velom pitala ju je kako se osjeća.

Gospođa Hajduska je zahvalila i rekla da je dobro.
Niste li žedni, interesirao se taksist.

Bivša pokojnica odgovorila je da sada ne želi piti.

Vozač je primijetio da ni sam ne bi imao volje piti kako je loša ta peštanska voda.

U čemu je problem s peštanskom vodom, pitala je gospođa Hajduska.

Kloriraju je.

Kloriraju, kloriraju, potvrdio je Apostol Barannikov, bugarski cvječar koji je na ulazu u groblje prodavao cvijeće. Zato je on primoran svoje zahtjevnije sadnice zalijevati kišnicom.

Netko je rekao da danas već u cijelom svijetu kloriraju vodu.

Tu je razgovor zapeo.

Pa što je još novo, zanimalo je mladu ženu.

Nema ništa posebno, rekli su joj.

Opet je nastala tišina. Onda je počela kiša.

– Zar nećete pokisnuti? – pitao je oživjelu Dezső Deutsch, vlasnik obrta za izradu štapova za ribolov.

Nema veze, rekla je gospođa Hajduska jer ona baš voli kišu.

To ovisi o tome kakva je to kiša, primijetila je starica.

Ovakva blaga, ljetna kiša, priopćila je gospođa Hajduska.

Apostol Barannikov rekao je da njemu pak nikakva kiša ne treba jer poplaši posjetitelje s groblja.

Vlasnik obrta za izradu štapova za ribolov potvrdio je da to može jako dobro razumjeti.

Sada je u razgovoru nastupila dulja stanka.

– Pa ispričajte konačno nešto! – gledala ih je oživjela.

– Što da ispričamo? – rekla je starica. – Nemamo puno toga za ispričati.

– Od borbe za slobodu nije se dogodilo ništa?

– Uvijek se nešto događa – odmahnuo je obrtnik. – Ali kao što Nijemci kažu: Selten kommt etwas Besseres nach.*

– Istina! – dodao je taksist i budući da nije bilo ništa od nove mušterije, razočarano se vratio do auta.

Šutjeli su. Oživjela žena pogledala je u raku koju zemlja nije zatrerala. Još je malo čekala, ali vidjevši da je svima ponestalo riječi, oprostila se od okupljenih ljudi.

– Doviđenja – rekla je i spustila se u raku.

Vlasnik obrta za izradu štapova za ribolov ljubazno joj je pružio ruku kako se ne bi poskliznula na blatnoj ilovači.

– Svako dobro! – rekao je mladoj ženi.

– Što se dogodilo? – pitao ih je taksist na ulazu. – Nije se valjda vratila u grob?

– Je, vratila se – kimala je starica. – A kako smo samo lijepo pročavrljali.

* Njem. – Stvari rijetko idu nabolje (op. ur.).